IULIA MĂRGĂRIT

O PROBLEMĂ A LIMBII ROMÂNE DE DINCOLO DE PRUT: „NECESARUL LEXICAL”

Pentru cine cercetează, în vreun fel, limba română de dincolo de Prut, cunoştinţa cu un neajuns lingvistic, pe care l-am numit *necesar lexical* [= NL], este inevitabilă. Posibilitatea de a-l fi identificat în opera scriitorului Alexei Marinat[1], originar din Transnistria, ne-a determinat să-l raportăm la condiţia de idiom opresat, cu dezvoltare lentă, obstrucţionată, prin regimul impus de formaţia statală tutelară. Reperându-l ca fenomen lingvistic, dar sub un alt nume, într-un volum memorialistic (AMC), NL ne-a reţinut atenţia pentru că autorul însuşi l-a semnalat şi l-a comentat. Proaspăt absolvent „al şcolii medii”, şi viitor student, el află, surprins, din povestirea unui consătean, de un vechi obicei practicat, cândva, în satul lor. Când vorbitorii constatau penuria de cuvinte, prin „pierderea” unora sau inexistenţa altora care încă nu ajunseseră la ei, atunci luau măsuri în consecinţă, pentru a preîntâmpina „criza” previzibilă: câţiva localnici treceau Nistrul, în Basarabia, pentru „provizii lexicale”. Se realiza, astfel, un fel de regenerare, care, devenind o practică, a dobândit un nume adecvat: „plecarea după cuvinte”. Călătoria respectivă avea loc pentru că răspundea unei necesităţi aproape materiale, fapt probat prin efectuarea în paralel cu o altă acţiune similară, de ordin practic. Atunci, demult, comunitatea găsise soluţii pentru ambele „carenţe”: unii săteni plecau în Basarabia, după cuvinte[2], alţii, în Crimeea, după… sare.

Cei din urmă se deosebeau de primii, având nevoie doar de „capul pe umeri”, nu numai prin distanţa de parcurs, ci şi prin mijloacele necesare pentru transportul produsului căutat. Dar ceea ce îi apropia era faptul că, şi pentru unii, şi pentru alţii, ambele deplasări aveau aceeaşi gravitate, acelaşi caracter inevitabil. De altfel, tipul de călătorie „lingvistică” se efectua pe o scară mult mai largă, întrucât o practicau majoritatea etnicilor români din stânga Nistrului, riverani ori din stepele Rusiei. Primii aveau drept ţintă Basarabia, ceilalţi, Transnistria. În fond, „racordarea”, orientată către ultima verigă de acces din planul limbii, se stabilea în funcţie de NL, exigenţă a locutorilor de limbă română, la nivel de grai, din diverse comunităţi. Procesul se declanşa când

> „*se terminau* cuvintele [= ieşeau din uz, se uzau, cf. Puşcariu 1976, p. 194 – nota n., I.M.] (adică, se uitau, dispăreau sau aveau nevoie oamenii de cuvinte noi [= neologisme – nota n., I.M.]). Şi plecau să le afle, plecau prin părţile unde oamenii erau mai bogaţi cu vorba. Şi în *satul nostru veneau din sătucurile rătăcite prin stepă sau înfundate între dealuri, veneau să mai întrebe, să mai asculte, să afle*” (AMC, p. 280 – subl. n., I.M.)

[1] Pentru detalii privind viaţa şi opera acestuia, vezi DGLR, IV.

[2] Spre convingerea cititorului, dăm în anexă pasajul corespunzător din povestirea *Plecarea după cuvinte* (AMC, p. 280–282), inclusă în volumul amintit.

Caietele Sextil Puşcariu, II, 2015, Cluj-Napoca, p. 229–242

BDD-A22907 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:01:03 UTC)

şi, în chip firesc, consta în dublarea vechiului lexem printr-unul nou:

> „Ai spus că ai *batistă* în buzunar, da la noi în sat îi spune *băsmăluţă*. Tu de cuvântul „batistă" ai aflat de când s-a introdus alfabetul latin şi împreună cu el au venit şi cuvinte noi [odată cu sosirea armatei române în zonă – nota n., I.M.]. Dar câte sute de ani au stat moldovenii… fără cărţi moldoveneşti? De unde erau să afle cuvinte noi? *Plecau oamenii special după cuvinte…*" (*ibidem* – subl. n., I.M.).

Nativ român din fosta comună Valea Hoţului[3], astăzi Dolinskoe, raionul Ananiev, Alexei Marinat[4], de profesie jurnalist, trăieşte drama minoritarului şcolit în limba oficială, de stat, după ce făcuse primele clase „sub ocupaţie românească". Intelectual dornic să se exprime în idiomul său matern, el este conştient, la tot pasul, de carenţele sale în domeniu. În chip firesc, paginile de jurnal dezvăluie preocuparea continuă pentru perfecţionarea propriului idiolect. Reflecţiile, privind limba maternă, în perspectivă, de altfel, le împărtăşeşte cititorului:

> „Aşa mă chinuie gândul, vor muri toţi care au trăit cu visul la o ţară a lor şi vor rămâne să-şi odihnească oasele pe pământurile altor ţări, vitrege şi străine, şi mai sălbatice ca mongolii şi tătarii. Aceia furau oile de la stână, caii din grajduri, dar nu furau limba din gura omului" (*ibidem*, p. 272).

Luciditatea scriitorului este copleşitoare:

> „Pentru o limbă cultă nu avem surse de alimentaţie. În jurul nostru auzim o limbă săracă, de văcari şi grădinari (ocupaţii fundamentale, străvechi ale compatrioţilor noştri!), care nu vorbesc nici ei corect. În cel mai fericit caz, auzim studenţi vorbind pe stradă sau la cămine fraze scurte din două-trei cuvinte – mai multe nu pot lega. Limba cultă ne sforţăm s-o facem artificial […]. Limba în care nu vorbeşte nici şeful statului şi nici secretarul primăriei, judecătorul sau celebra actriţă rămâne a fi limbă de grajd!" (*ibidem*, p. 224).

În cele ce urmează ne propunem să ilustrăm condiţia limbii române la sfârşitul secolului al XX-lea, în spaţiul de dincolo de Prut, apt să genereze *cadrul de conturare a NL*. Ca material de bază, am folosit operele a doi scriitori: Alexei Marinat şi Mihail Gh. Cibotaru[5]. Pentru prezentarea „fundalului lingvistic", am reţinut unităţile lexicale definitorii, respectiv elemente moştenite, împrumuturi vechi slave, formaţii interne, care conferă vocabularului, în ansamblul său, un caracter vetust, chiar şi prin lexemele create pe baza resurselor interne. Un asemenea context privilegiază, se înţelege, cristalizarea NL.

[3] În istoria cercetării ştiinţifice româneşti, numele acestei aşezări din Transnistria este indisolubil legat de sociologul şi geopoliticianul Anton Golopenţia. În 1941 el şi-a fixat, în Valea Hoţului, cartierul general, în vederea cercetărilor iniţiate de Institutul Central de Statistică asupra comunităţilor româneşti risipite în spaţiul sovietic dintre Nistru şi Bug (REB, vol. I, p. XVII).

[4] Elev la şcoala medie, îl cunoaşte pe A. Golopenţia; de aceea, la festivitatea de lansare a volumelor REB (2006), la Chişinău, va participa cu preţioase mărturii, în acest sens, ca supravieţuitor (comunicare orală – Sanda Golopenţia).

[5] Pentru informaţii biobibliografice referitoare la acest scriitor, vezi DGLR, II.

BDD-A22907 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:01:03 UTC)

Lexeme vechi. Este vorba, la nivelul dialectal local, total izolat de româna literară, de segmentul elementelor arhaice, regionale, din perspectiva românei standard, dar uzuale în vocabularul graiului.

Elemente moştenite:

curcubetă „dovleac” < lat. *cucurbita*, după DA, cunoscut în Transilv.: *Bine că nu aducem apa de la mari depărtări în coji de* ***curcubetă!*** (AMC, p. 182);

a (se) la < lat. *lavare*, în zonă, cu restricţionare semantică, [d. femei] „a-şi spăla părul”: *Mama noastră de-a doua* […] *a încălzit apă şi ne-a spălat pe toţi, în afară de sora mai mare care s-a lăut singură* (AMC, p. 154). Semantismul, după DA, cunoscut în aria nordică, la care se ataşează şi Basarabia, în realitate, cunoaşte o răspândire mai largă, conform unor atestări recente din aria sudică a dacoromânei (DGS II, s.v.). Remarcăm, totodată, o inovaţie în paradigma verbului: part. *lat*, o refacere analogică, înregistrat în TD–Nistru, *Glosar*, şi cu mult înainte, în Basarabia, de Petre Ştefănucă (1937, p. 75). În mod simetric, în aria vestică, au fost atestate participiile negative *nelăţit*, în Banat (Racoviceanu, *Gl.*) şi *neluţit* (în Sălaj, vezi LR, X, 1961, nr. 1, p. 21), analizabile prin verbul *nelăuţi* (*refl.*) < *nelăut*, inclus în DLR pentru Transilvania. Redimensionarea celor două variante de participiu s-ar explica prin dificultatea rostirii formei fireşti, *nelăuţit*. Inovaţiile, în simetrie, pe bază de fapte arhaice, în cele două arii extreme, atestă aceleaşi tendinţe în evoluţie, expresie a unităţii limbii române;

poamă (subst. colect.) „struguri” < lat. *poma*, cu răspândire în enclavele amintite (TD–Bas., *Glosar*; TD–Nistru, *Glosar*), iar ca termen învechit şi regional, mai ales, în Moldova din dreapta Prutului (DLR, s.v., 1.);

simbrie „asociaţie, tovărăşie” < cf. alb. *sëmbër*: *Îl auzeam pe tata revoltat: de ce-l obligă să facă* ***simbrie*** *cu toţi laolaltă?* [prin colhoz – nota n., I.M.] (Cibotaru 2013, p. 83). Ca regionalism, cuvântul figurează în atestări din Bucovina şi partea internă a Moldovei (DLR, s.v., 1.);

strug „ciorchine, strugure” < cf. alb. *shtrudhull*, în expr. *strug cu strug*: ***Poama*** *trebuie culeasă încet:* ***strug cu strug****, coş cu coş, ca să aibă omul plăcere* (AMC, p. 376). Cuvântul a fost atestat în TD–Bas., *Glosar*; TD–Nistru, *Glosar*, iar anterior, pentru Bucovina şi Moldova (DLR, s.v., 1.).

Împrumuturi vechi sud-slave:

obidă „ofensă, afront” < *obida*, curent până în sec. al XIX-lea (DLR, s.v.): *Cât de patrioţi suntem, atunci când simţim* ***o obidă*** *personală!* (Cibotaru 2013, p. 52);

pojar „incendiu” < *požarŭ*: *Societatea se află la un înalt nivel de dezvoltare, mai rămânea de făcut un fleac: să ştie oamenii cum să meargă la* ***pojar*** (AMC, p. 196). Substituit progresiv, în româna din ţară, de sinonimul romanic *incendiu*, împrumutul vechi slav s-a retras în lexicul dialectal, unde supravieţuieşte ca element învechit (DLR, s.v., 1.);

praznic „pomană, parastas” < *prazdĭnĭkŭ*: *La acea masă* [de pomenire – nota n., I.M.] […] *să nu fie picătură de băutură tare. Numai vin. Şi acela nu fără măsură, ci aşa, ca la* ***praznic****, nu ca la cumătrie sau nuntă* (Cibotaru 2013, p. 90). Vechiul împrumut slav, cu acest semantism, conform DLR, s.v., 2., are curs în Moldova din dreapta Prutului;

tângă „tristeţe” < *tonga*: *Simt un fel de* ***tângă*** *pentru faptul că ei sunt văduviţi de nişte simple bucurii* (*ibidem*, p. 80). După DLR, „învechit şi regional”, în prezent, cu-

BDD-A22907 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:01:03 UTC)

vântul, în retragere, încă din sec. al XIX-lea, apare sporadic, în scopuri artistice, la unii poeţi;

ustnă „buză, margine a unui obiect” < *ustĭna*: *Stăm cu cănile în mână, gata să le afundăm în căldarea plină până la* ***ustnă*** *parcă numai cu spumă înfoiată* [de lapte – nota n., I.M.] (*ibidem*, p. 23). Calificat „înv.” în DLR, după aceeaşi sursă, ultimele atestări ale împrumutului provin de la începuturile secolului trecut.

Exemplele extrase pun în evidenţă *aceeaşi modalitate de marcare a elementului neologic*, deficitar, *in absentia*, prin echivalentul său învechit, la care româna standard a renunţat de mult timp.

Formaţii interne. Acestea grupează derivate, însoţite, în dicţionare, de menţiunea „învechit, regional”.

Derivate progresive:

crezământ „credinţă; încredere, optimism”, derivat având curs până în sec. al XIX-lea, apoi devenit sporadic: *Pe toate le trece omul, dacă are dragoste şi* ***crezământ*** (AMC, p. 345);

dobar „toboşar”: *Muzica pe care am auzit-o în copilărie* […] *pe atunci nu era nici radio, nici televiziune, dar era orchestra de fanfare a Bârsenilor* […] *trei fraţi care din moşi-strămoşi erau muzicanţi. Îl aveau în orchestră pe un văr al lor care cânta la trompetă şi pe un* ***dobar****, tot rudă de-a lor* (*ibidem*, p. 306). Cu siguranţă, este vorba de câţiva instrumentişti, al căror grup constituia, probabil, cel mult, un taraf, departe de a putea alcătui orchestră, cel care avea drept instrument muzical *toba*, în var. etimologică învechită, *doba*, fiind desemnat cu numele său firesc, *dobar*. În plus, scriitorul „plăteşte tribut” mediului slav ambiant prin compusul, *orchestra de fanfare*, unde determinantul neologic *fanfară* s.f., pl. *fanfare*, un împrumut din limba rusă, semnifică „trompetă”.

Prin **fugarii** (*ibidem*, p. 346), ca şi prin sintagma **fugarii din puşcării**, se suplineşte neologismul *evadaţii*, absent din idiolectul autorului: *Pe timpul ţarismului era un obicei la oamenii care trăiau în taiga: să lase în casele vânătoreşti din pădure* […] *câte o bucată de slănină, tutun şi chibrituri, pentru* ***fugarii din puşcării*** (*ibidem*, p. 76);

măşcat „mare, vizibil” < *măciucat, a scrie* ~ „a scrie cu majuscule ori cu minuscule, caractere mari”: **A scris** *pe ea* [= pe mapă] ***măşcat****, cu tuş negru* (*ibidem*, p. 22). În sintagma *slove măşcate*, adjectivul a circulat, în spaţiul Moldovei istorice (Sadoveanu 1957, p. 261);

necărturară „analfabetă, neştiutoare de carte”: *Mi-a fost mamă adoptivă, a fost religioasă* […], ***necărturară*** (*ibidem*, p. 345). Derivatul negativ figurează în DLR cu ultimele atestări de la sfârşitul secolului al XIX-lea;

pământean „compatriot”: [Estonianul] *fusese un sportiv bun, după cum povesteau* ***pământenii*** *lui* (*ibidem*, p. 182). DLR, s.v., 2. înregistrează sensul, cu o unică atestare, pentru Transilvania şi restricţia „rar”;

strămutaţi „colonişti”, nu întâmplător, apare dublat de termenul rusesc, autorul neavând siguranţa că este cuvântul cel mai potrivit: *Ei mi-au spus că sunt aduşi aici nişte* ***strămutaţi*** (*pereselenţî*) *din Moldova* (*ibidem*, p. 328);

vrăciuitoare „doftoroaie”: *Bunica Elisabeta era una dintre* ***vrăciuitoarele*** *satului* (Cibotaru 2013, p. 35). Pentru derivatul acesta, înregistrat în DLR, ultima atestare din opera lui Dosoftei atestă circulaţia redusă a acestuia, până la retragere, în prezent.

BDD-A22907 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:01:03 UTC)

Derivate regresive:

Formaţiile (postverbale) cu acest specific completează tabloul lexical:

frământ [fig.] „mişcare” < *frământa*: *Melodia scoasă de **frământul** coasei, fluieratul tatei, trilul ciocârliei creau o simfonie inegalabilă* (*ibidem*, p. 75);

turb [fig.] „câine rău” < *turbat*: *Şi dacă tata nu se întâmpla să fie în curte şi să strige **turbului**, nu se ştie ce putea să urmeze* (*ibidem*, p. 35);

zvârcoală „zvârcolire, zvârcoleală, agitaţie” < *zvârcoli* (*S-a uitat să vadă cine doarme în acest moment de mare **zvârcoală*** – AMC, p. 39) este consemnat în DLR pentru aria vestică.

Nu este greu de observat faptul că, pentru lexemele prezentate, româna standard dispune, majoritar, de noi unităţi, creaţii interne sau împrumuturi externe: *creză-mânt/optimism*, *curcubetă/dovleac*, împrumut de origine turcă generalizat, *dobar/toboşar*, *măşcat/majuscul*, *necărturară/analfabetă*, *pământean/compatriot*, *strămutaţi/colonişti*, *zvârcoală/agitaţie*, *vrăciuitoare/doftoroaie* < *doctoroaie*. Formaţiile postverbale sunt, majoritar, inedite. Excepţia prezintă interes, prin aria de atestare simetrică, Crişana, pentru *zvârcoală*.

Elementele lexicale noi, absente din dicţionarele limbii române, se rezumă la formaţii interne, majoritar, derivate progresive, uneori, chiar de la teme neologice, *contra*, *cotă*, *convoi*, în cazul acestora din urmă fiind vorba de creaţii de autor.

condrumeţ „tovarăş de călătorie cu trenul”: *Mergem cu un bou-vagon, suntem îmbarcaţi peste 180 de persoane, mergem cu un tren al internelor* […] *Văd pe o vale întinsă nişte fiinţe împrăştiate pe zăpadă* […] *Le comunic **condrumeţilor** mei* […] (AMC, p. 72). Scriitorul a avut nevoie, neapărat, de cuvânt pentru a-şi desemna tovarăşii de călătorie. Limba română standard îi denumeşte *călători*. *Condrumeţ*, poate creaţie de autor, este raportabil la *drum* care, pe de o parte, a dobândit şi semantismul „călătorie” (cf. *foaie de drum*), iar, pe de altă parte, în compusul *drum de fier*, defineşte *calea ferată*. Totuşi formaţia inedită, *condrumeţ*, rămâne discutabilă prin semantismul bazei „călător pe jos, pedestru”.

contraş „inamic, duşman (cf. *luptaş*)”, analizabil prin baza derivativă *contra* din expr. *a fi ~ cuiva*: *Soldaţii lui Ortega munceau la strânsul cafelei cu arma în spate, gata oricând pentru a respinge atacul **contraşilor*** (*ibidem*, p. 205); în româna standard, lupta angajată, de felul războiului, beneficiază de terminologie consacrată, mai veche, mai nouă, dar necunoscută în Transnistria unde este preferat *contraş*, pentru că este nou, în această calitate atestat şi în graiul din Maramureş (Faiciuc 2015, Glosar);

convoier „însoţitor de convoi (în cazul deportaţilor)”, derivat exprimând o realitate specifică regimului sovietic şi, prin urmare, necesitând un cuvânt propriu: *Mergeam pe linia căii ferate cu doi **convoieri*** […]. *Le-am spus **convoierilor** că am auzit în pădure strigăte de femei* (AMC, p. 328);

cotaş „ţăran care, în urma desfiinţării colhozurilor, a redobândit cota lui de pământ, în calitate de fost proprietar”: *Am luat un hectar în arendă de la nişte bătrâni **cotaşi*** (*ibidem*, p. 254). Derivatul apărut în Basarabia, în condiţiile nou-create după destrămarea URSS, cunoaşte numeroase atestări. El s-a impus ca termen necesar pentru definirea unei realităţi inexistente până în momentul respectiv;

BDD-A22907 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:01:03 UTC)

cuvintelnic „vocabular; dicţionar”: *Îmi fac **caiete-cuvintelnice**, un fel de gramatică pentru un moldovean care începe să înveţe limba maternă la 31 de ani. Îmi notez cuvintele moldoveneşti pe care nu le ştiu, diferite îmbinări de cuvinte, le caut apoi prin dicţionare, întreb pe colegi ce înseamnă „veritabil”, „acceptabil”, „corp superb”, „ochi fascinanţi”. Le învăţ noaptea ca pe nişte poezii din clasa întâi – încep să devin moldovean* (*ibidem*, p. 109). Pe teritoriul limbii române, lexemul, deşi absent din dicţionare, a apărut, pentru început, probabil, în primii ani ai sec. al XIX-lea, întrucât figurează în opera lui Iordache Golescu, *Condica limbii româneşti*, III, 1830, şi, ceva mai înainte, la I. H. Rădulescu, în *Prefaţa* la *Gramatica românească*, 1828 (Heliade Rădulescu 2002, p. 310): *Unii nu voiesc nicidecum să se împrumute şi fac vorbe nouă româneşti: **cuvintelnic**[6] (dicsioner)*. Evident, noua atestare din scrierile autorului transnistrean reprezintă o creaţie independentă, confirmând, la date diferite, aceeaşi tendinţă şi aceeaşi modalitate de formare a cuvintelor. Vocabula, absolut necesară, lipsind, ca şi posibilitatea de a fi împrumutată, limba română locală, în stadiul de grai, prin intermediul acestuia a găsit soluţia. Prin urmare, paupertatea lexicală duce la valorificarea creatoare a resurselor interne ale graiului;

dereticătoare = femeie de serviciu < *deretica* (Cibotaru 2013, p. 52), suplinit de corespondentul din limba rusă, a fost creat, în replică, din resursele interne ale graiului, ca de altfel şi toate celelalte;

dumnicaţie, formulă injurioasă, analizabilă prin baza *dumnicat*, deraiere lexicală de la *dumicat*, practicată pentru „a ameliora” expresia trivială *dumnezeii mă-sii!*, în varianta derutantă, *dumnicaţii mă-sii!* Acelaşi procedeu, pentru acelaşi caz, a fost semnalat pentru Banat (Dănilă 2012, p. 386). Se confirmă, încă o dată, principiul geografiei lingvistice al ariilor extreme care evoluează similar, în cadrul aceluiaşi ansamblu lingvistic. În plus, remarcăm inovaţia „în lanţ” în graiurile din Transnistria, cu rezultatul *dumnicaţie*, corespondent pentru *dumnezei(r)e: **Dumnecaţia mă-tii**, tu mi-ai şterpelit mărgelele?* (AMC, p. 36);

legumar „cultivator de legume, legumicultor”: *cântarul **legumarilor*** (*ibidem*, p. 212);

musafirie „vizită”, derivat neînregistrat în lexicul românei standard, dar specific vocabularului din Basarabia şi Transnistria: *Dacă „clientul” se împotriveşte să se ducă în **musafirie**, i se arată o lamă cu care este ameninţat că i se va scurta nasul* (*ibidem*, p. 35). *Părinţii nu mai pot să ne aştepte în **musafirie*** (Cibotaru 2013, p. 45). Absenţa împrumutului romanic *vizită*, în limba română de dincolo de Prut, explică formaţia lexicală locală, de care era nevoie. Mai vechile locuţiuni dialectale, *în ospeţie*, *pe ospeţe*, vor fi dublate de *musafirie*, derivat intern de la împrumutul de origine turcă, în raport de sinonimie cu elementele moştenite din latină. Cât priveşte *vizită*, lexem livresc, recent intrat, acesta apare cu totul sporadic;

pânzală [fig.] „fundal, decor”, derivat analogic, poate după *dos(e)ală*, la rândul lui, urmând modelul *căptuşeală*: *Am încercat anume să descifrez **pânzala neagră** a statului* (AMC, p. 160);

sămaş „de aceeaşi seamă, de aceeaşi vârstă”: *Era glasul unei rude, **sămăş** de-al meu, văr de al treilea* (Cibotaru 2013, p. 123). Româna standard nu dispune de termeni specializaţi cu acest sens. Calitatea de „element necesar” se reflectă în crearea acestuia, exclusiv, la nivel dialectal, ca în cazul de faţă sau, în cazul graiurilor româneşti din

[6] În Transilv., în acelaşi scop, evident, în aceeaşi perioadă, a fost creat un alt derivat: *vorbariu*: *În Banat, se lucră un „Vorbariu etimologic”* (după DLR, s.v.).

BDD-A22907 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:01:03 UTC)

Voivodina (Serbia), care, pentru semantismul în discuţie, îl perpetuează pe *vârstnic*, având curs până în secolul al XIX-lea (DLR, s.v., 1., înv. şi reg.): *Nu voiam să mă duc la grădiniţă. Din simplul motiv că nu mergea nimeni din strada noastră. Dintre* ***vârstnicii*** *mei* (Flora 1985, p. 64);

socotelniţă „abac”: *Directorul şedea cu nişte hârţoage în faţa sa, le verifica la* ***socotelniţă*** (AMC, p. 250).

Extensiuni semantice:

cânişor „căţel” (*ibidem*, p. 353);

pisicuţă „pisoi”: *Am* ***pisicuţe mici*** *siberiene, să-ţi aduc una?* (*ibidem*, p. 96);

cârnaţ „salam”. Cuvântul moştenit din latină, *carnacium*, în limba română de dincolo de Prut, s-a îmbogăţit semantic, acoperind două semnificaţii: veche, „preparat de porc în gospodărie…” şi cea nouă „preparat industrial…, salam”: *Anchetatorul meu continua să ducă la gură, pe vârful cuţitului,* ***roticele de cârnaţ***[7] (*ibidem*, p. 20) Sintagma marcată grafic constituie o îmbinare specifică lexicului local pentru a exprima modalitatea de consum a produsului, „felii”, evident rotunde, conform modului de prezentare a acestuia;

frizerie „coafor”, pe lângă înţelesul cunoscut: *S-o fi dus toate miresele la* ***frizerie*** […] *s-o fi dus şi nanaşele la* ***frizerie*** (*ibidem*, p. 130);

lucru „serviciu, loc de muncă”: ***După lucru****, într-o seară, mi-a făcut o vizită redactorul gazetei* (*ibidem*, p. 112); în expr. ***scos din lucru*** „disponibilizat”: *Redactorul* […] ***a fost scos din lucru*** (*ibidem*, p. 147).

Exemplele identificate probează standardul lingvistic al unui minoritar român în circumstanţele respective.

Chiar faptele de inovaţie, reflectând eforturile de satisfacere a NL, din fondul intern sau, pe cât posibil, din împrumutul neologic (*frizerie*) poartă aceeaşi marcă a arhaicităţii, relevând un anumit stadiu de evoluţie a idiomului, care s-ar defini prin *rusticizare* (cf. Puşcariu 1976, p. 354). Aspectul astfel denumit evocă o etapă similară din istoria limbii noastre, proaspăt romanizate, în urmă cu aproape două milenii, aflate, într-o situaţie identică, atunci şi acum: abandonată, prin presiunea istoriei, de limba-mamă şi, în acest fel, decapitată sub aspectul elitei culturale. Din acest motiv, actualmente, latura vulnerabilă, din punctul de vedere al vocabularului, în zonă, rămâne segmentul *elementului neologic*, reprezentat de împrumutul extern[8].

[7] Pentru varianta dialectală a compusului, sub aspectul componentelor, româna standard, după diverse „tatonări”, a optat pentru *felie de...*: *Macovei* [...] *pofteşte pe cârciumar să-i mai taie o* ***rondelă de salam*** (Sadoveanu 1958, p. 115). *Plătesc patru romuri şi patru* ***felioare de salam*** *şi plecăm* (*ibidem*, p. 116).

[8] Diagnostic, în acest sens, este procedeul din *Manuel de français*. *Textes et civilisation*, [clasele] X–XII, Chişinău. Întreprinderea Editorial-Poligrafică „Ştiinţa”, 1998, de Lidia Ranga, Sergiu Malachi, Anastasia Malachi, Doina Romanenco. Autorii, aproape sistematic, evită, în traducerea unor cuvinte, variantele neologice, uzuale în româna standard: *assidu* „sârguincios”, p. 219, *dérisoire* „neînsemnat”, p. 258, *ignorance* „neştiinţă”, p. 147, *indigène* „băştinaş”, p. 182, *intempérie* „vreme rea”, p. 258, *tendresse* „duioşie”, p. 179, *vivacité* „vioiciune”, p. 179. Evitarea sinonimelor corespunzătoare: *asiduu*, *derizoriu*, *ignoranţă*, *intemperie*, *duioşie*, *vivacitate* se explică prin absenţa acestora din uzul cotidian, fie el chiar didactic.

BDD-A22907 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:01:03 UTC)

Absenţa acestuia determină conturarea NL, a cărui rezolvare devine stringentă. Situaţia, cu multiple reflexe, o ilustrăm prin câteva „cazuri” din domeniul politico-administrativ. După destrămarea U.R.S.S., şi crearea posibilităţii de autoguvernare a excomponentei acesteia, Republica Moldova, noii demnitari autohtoni sunt constrânşi să exercite funcţii pentru care le lipseşte lexicul adecvat. În executarea demnităţii dobândite, sub aspectul terminologiei, ei devin creatori de cuvinte. De aceea folosesc tipare tradiţionale în rezolvarea „urgenţelor” ridicate de vocabularul profesional, eminamente neologic pentru resortul respectiv, în varianta literară:

ministerie „rang, calitate de ministru”: *Aveam doar două trei săptămâni de* ***ministerie*** (Cibotaru 2007, p. 35);
profesorie „funcţia de profesor”: *Stihia lui era încăierarea nu numai cu adversarii înrăiţi, deveniţi duşmani, ci şi cu cei loiali, colegi de* ***profesorie*** *universitară* (*ibidem*, p. 62);
redactorie „calitatea de redactor a unei publicaţii”: *Aveam câţiva ani de* ***redactorie*** *la revista „Moldova”* (*ibidem*, p. 43);
directorie „funcţia de director”: *Cu* ***directoria*** *mea, am uitat de grădină!* (informaţie orală).

Lexemele acestea, rezultate din resurse interne, în încercarea de a suplini neologismele inexistente, refac un drum al căutărilor, deja parcurs de limba română acum două secole. Mărturie stau atestările din publicistica sau opera unor scriitori: *profesorie*, de pildă, se întâlneşte la C. Diaconovici-Loga în *Gramatica românească pentru îndreptarea tinerilor*, Buda, 1822, la Gh. Săulescu, *Gramatica românească*, Iaşi, partea I şi a II-a, 1833, partea a IV-a, 1834, J. A. Valian [= Vaillant], *Vocabular purtăreţ rumânesc-franţozesc şi franţozesc-rumânesc*, Bucureşti 1839, la Dr. Ion G. [= Ion al lui Gheorghe] Sbiera, *Familia Sbiera după tradiţiune şi istorie* […], Cernăuţi, 1899, p. 165: *Timpul* ***profesoriei*** *mele la Gimnaziul superior din Cernăuţi*; *ministerie* este folosit de M. Eminescu în 1879 (Eminescu 1989, p. 177): *Domnia lor aspiră la lucruri mari:* ***senatorie, deputăţie, ministerie***. Între timp, româna standard a optat, în cazurile semnalate, pentru împrumuturi externe: *ministeriat* (< fr. *ministériat*), *profesorat* < germ. *Professorat*, *directorat* < fr. *directorat*, în afară de *redactorie* nereprezentat în varianta cultă.

De fapt, elementele lexicale neologice, specifice terminologiei unor instituţii, încep să fie cunoscute treptat, în partea locului, literatura beletristică reflectând preluarea *graduală* a tronsonului respectiv dintr-un domeniu:

Suntem la uşă şi ***inculpatul,*** *şi* ***pătimaşii,*** *şi martorii* (AMC, p. 210).

Pentru o situaţie lingvistică, în curs de rezolvare, apar, ca inevitabile, **combinaţiile hibride**, asocieri incompatibile de vechi şi nou, în limitele aceleiaşi sintagme. Faptul reflectă îmbogăţirea incipientă a vocabularului, proces a cărui desfăşurare implică alăturările menţionate:

a se angaja la lucru: ***S-a angajat la lucru*** *în acel oraş* (*ibidem*, p. 225);
apartament cu trei odăi: *Alte condiţii de viaţă familială, aveam* ***apartamentul*** *nostru* ***cu trei odăi*** (Cibotaru 2013, p. 135),

BDD-A22907 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:01:03 UTC)

brigadă de legumărit (AMC, p. 214);

colectiv-musafir „colectiv-invitat”: *Pentru preşedinte şi* […] *conducători ai* ***colectivelor-musafire*** [masa] *fusese pregătită într-un local mai prestigios* (Cibotaru 2007, p. 38);

judecătorie norodnică „~ populară” (AMC, p. 209);

lucrător al COOP „angajat al…”: *Se mai afla* ***un lucrător*** *al COOP-ului, un bun cunoscut al tatălui meu* (*ibidem*, p. 230);

toc automat, ~ cu rezervor „stilou”: *Scosei din buzunarul din dos al hăinuţei un* ***toc automat****, cum li se spunea atunci,* ***toc cu rezervor*** *pentru cerneală, primele care apăruseră în magazinul din centrul raional* (*ibidem*, p. 280);

musafiri-jălbaşi „musafiri-petiţionari”: *Trecând pe la părinţi, pe la fraţi, numaidecât mă pomeneam cu unii* ***musafiri-jălbaşi*** […] *în majoritatea cazurilor* […] *oameni nedreptăţiţi* (Cibotaru 2007, p. 133);

procesul de pieire a limbii materne*: M-am dezobişnuit să visez moldoveneşte* [...] *la cât poate ajunge* ***procesul de pieire a limbii materne****!* (AMC, p. 182);

starostele camerei „responsabilul ~”: ***Starostele camerei*** *a împărţit porţiile de pâine* (*ibidem*, p. 39).

Aici putem integra şi un toponimic: **Piaţa Biruinţei** (*ibidem*, p. 146), cu adaosul că limba română de dincolo de Prut a rămas exterioară, în raport cu nomenclatura „înnoită” din Principate, după 1877, respectiv, *Calea Victoriei*, mărturie a opţiunii pentru neologismul romanic. De altfel, verbul în cauză pare specializat pentru a exprima obţinerea victoriei, fie şi în alegerile prezidenţiale:

Urmează să fie aleşi doi preşedinţi care puteau să fie doar unul singur [pentru] *România şi Republica Moldova. Până voi afla numele* ***biruitorului*** *de azi* […] (Cibotaru 2013, p. 38).

Este evident faptul că limba română de dincolo de Prut străbate propriul său drum, în care reface, etapă cu etapă, momentele neconsumate din istoria sa. Procesul de defazare, prin raportare la limba-mamă, este pe deplin explicabil, prin cadrul istorico-politic, trecut şi prezent, precum şi prin tendinţa acesteia de recuperare, deziderat-ţintă în momentul de faţă. Crearea acelui „gol” în domeniul vocabularului, pe care l-am numit NL, are funcţia unui semnal de alarmă, reperabil în etapele de evoluţie a limbii române din partea locului. De la măsura „importului lexical”, programat şi dirijat, până la recunoaşterea relaţiei cu limba-mamă, în varianta cultivată, s-a parcurs şi încă se mai parcurge drumul către echilibrul şi unitatea lingvistică mult visate. Împrumuturile neologice de felul *batistă*, *camion*, *caroserie*, *examen de admitere*, *impresie*, *manual*, *valiză*, prezente în fragmentul din nota 2, sunt însoţite de formaţii locale, proprii, căci, aşa cum observa Sextil Puşcariu (1976, p. 398), forţa creatoare a unui idiom este stimulată de practicarea împrumutului (adecvat). Această capacitate creatoare angrenează, deopotrivă, unităţi lexicale din fondul tradiţional, dar şi împrumuturi noi. În acest fel se explică prelucrarea bazelor neologice în formaţii inedite, substantive: *contraş*, *cotaş*, *convoier*, ori verbe: *a contacta cu* „a avea relaţii, contacte profesionale cu…”:

BDD-A22907 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:01:03 UTC)

În tot timpul meu de ministerie, ***am contactat cu*** *dumnealui* [= Preşedintele] (Cibotaru 2007, p. 218);

a resursa „a da forţă, resurse”: *Era* […] *o oboseală care nu mă istovea, ci, dimpotrivă, parcă mă* ***resursa*** *la un moment dat* (*ibidem*, p. 78).

Creaţii independente, în raport cu româna standard, fapt evident în regimul sintactic diferit: verbele *a contacta cu...* faţă de *a contacta pe..*, în baza derivativă selectată, *resurse* > *resursa*, ultimul inexistent în româna literară, ca şi derivatele nominale menţionate, toate confirmă „«la créativité» et «l'hospitalité» du roumain” (Avram 1993, p. 23).

În urma prezentării faptelor de mai sus, observăm următoarele:

NL defineşte totalitatea cuvintelor de care are nevoie un idiom, la un moment dat, în evoluţia sa, pentru a funcţiona în deplină normalitate. Segmentul lexical astfel denumit nu corespunde fondului principal lexical [= FPL] şi nici nu se confundă cu acesta. Cele două entităţi, esenţiale pentru starea de funcţionare, se deosebesc, ca rol şi ca timp, prin raportare la codul lingvistic reprezentat. Dacă FPL grupează unităţile lexicale fără de care o limbă nu ar putea exista, NL se limitează la anumite lexeme, absolut necesare într-o etapă social-istorică dată, în absenţa cărora evoluţia acesteia este în pericol. Componentele NL, cu o durată restrictivă, corespunzătoare unui ciclu istoric, ies din uz, făcând loc altora care, la rândul lor, alcătuiesc un nou NL, adecvat momentului următor. Prin urmare, FPL se distinge prin unicitate, NL prin repetabilitate; cel dintâi rămâne o constantă lingvistică, aproximativ aceeaşi, cel de al doilea, dependent de contextul corespunzător, se schimbă ciclic, în funcţie de determinarea respectivă. Dacă FPL asigură stabilitatea codului lingvistic, NL conferă variabilitatea acestuia, condiţie obligatorie în realizarea evoluţiei, tocmai prin elementul neologic, în continuă schimbare, din care este constituit. Pentru idiomurile cu evoluţie firească, NL se reglează „din mers”, evitându-se, în acest chip, crearea de „goluri” alarmante.

Ilustrând o deficienţă lingvistică declanşată de un cadru socio-politico-istoric de dezvoltare ostil, NL relevă, în acelaşi timp, tendinţe comune, pentru graiurile de dincolo de Prut, cu ansamblul limbii române. Modalităţile de soluţionare a situaţiilor create, totodată, constituie noi dovezi privind unitatea recunoscută a limbii noastre între limbile romanice.

ANEXĂ

„Când am terminat clasa a X-a, în vara anului 1940, am plecat la Tiraspol să susţin examenele de admitere la Institutul Pedagogic, Facultatea [de] Geografie. Am plecat din satul Valea Hoţului cu un camion. Se înţelesese tatăl meu cu şeful „COOP”-ului raional (satul Valea Hoţului era centru raional) să mă ia şi pe mine în camion.

În caroseria camionului, care pleca la Tiraspol după marfă, se mai afla un lucrător al „COOP”-ului, un bun cunoscut al tatălui meu, căruia îi spunea Iacob Pascal şi care îmi

BDD-A22907 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:01:03 UTC)

făcuse loc lângă el, pe o ladă cu nişte saci. Drumul era mare, în sens că trebuia să parcurgem vreo sută de kilometri, iar acest nenea Iacob Pascal, cu care şedeam alături, era vorbăreţ, avea o faţă blajină şi părea că tot timpul zâmbeşte prietenos. Începu să mă întrebe de una, de alta, apoi parcă se dumeri:

– Da’ valiza ta unde-i?

– Care valiză? făcui eu.

– Păi, în care ai lucrurile… vorbi el rotindu-şi ochii prin caroserie.

– N-am nici o valiză! îi spusei eu.

– Cum, pleci aşa, fără nimic?! continuă el. Pleci doar să dai examenele! Dar cărţile unde sunt?

– Adeverinţa despre terminarea clasei a X-a o am în buzunar. Şi banii, şi batista… şi tocul!

Scoasei din buzunarul din dos al hăinuţei un toc-automat, cum li se spunea atunci, toc cu rezervor pentru cerneală, primele care apăruseră în magazinul din centrul raional, şi pe care mi-l cumpărase tata. Îi arătai tocul, adică mă lăudasem că am toc-automat!

El râse aprobator şi mă cuprinse cu o mână.

– Va să zică, astea sunt toate bagajele tale. Bravo! *Parcă ai pleca după cuvinte…* Am rămas nedumerit de vorba lui „parcă ai pleca după cuvinte”.

Îl întrebai:

– Dar ce înseamnă *a pleca după cuvinte?*

– Ei, e o vorbă veche. *Cei care plecau după cuvinte nu aveau decât cap pe umere…*

– *Dar cine pleca după cuvinte?* nu mă lăsam eu, fiind aţâţat de curiozitate.

– Ei, din vechime e vorba… începu el să-mi explice, văzând că aştept cu nerăbdare mărturisirea. *Plecau înainte, pe vremuri, din satele noastre, după sare în Crimeea, şi după cuvinte în Basarabia*.

– Dar de ce *după cuvinte?* sării iar cu nedumerire.

– Păi, *se terminau cuvintele…* adică, *se uitau, dispăreau, sau aveau nevoie oamenii de cuvinte noi. Şi plecau să le afle, plecau prin părţile unde oamenii erau mai bogaţi cu vorba*. Şi în satul nostru veneau din sătucurile rătăcite prin stepă sau înfundate între dealuri, veneau să mai întrebe, să mai asculte, să afle… *Înainte oamenii nu aveau cărţi în care să aibă scrise cuvintele. Şi le aflau unii de la alţii…* După ce făcu o pauză, îşi continuă gândul: Iată, şi tu pleci să înveţi la institut şi vei afla cuvinte noi, pe urmă, te vei întoarce în sat şi le vei povesti elevilor şi tuturor cu cine te vei întâlni… Aşa-i!? îmi ceru el cuvântul.

– Aşa-i! spusei eu într-un ton major.

– Ei, iată că-i bine! zise nenea Iacob Pascal de parcă rămase mulţumit de pornirea mea la drum spre a afla cuvinte noi. Iată că tu ai spus că ai batistă în buzunar, da’ la noi în sat îi spune *basmaluţă*. Tu de cuvântul *„batistă” ai aflat de când s-a introdus la noi alfabetul latin şi împreună cu el au venit şi cuvinte noi. Dar câte sute de ani au stat moldovenii fără manuale, fără cărţi moldoveneşti… De unde erau să afle cuvinte noi?* ***Plecau oamenii special după cuvinte****. De acolo şi s-a luat vorba****: a plecat după cuvinte***.

Şi iar mă strânse lângă dânsul, mulţumit, probabil, că îl ascultam cu multă atenţie. Apoi îmi pomeni şi de tocul-automat pe care îl aveam:

BDD-A22907 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:01:03 UTC)

– Să scrii cu el cuvinte frumoase! *Eu plec la Tiraspol după sare… şi alte lucruri trebuincioase oamenilor, iar tu pleci după cuvinte! Ca şi pe vremuri:* ***unii plecau în Crimeea după sare, iar alţii – în Basarabia după cuvinte.***

Pe atunci, Basarabia pentru mine era o ţară necunoscută pe care o vedeam încrestată pe harta geografică. Şi pentru care în anul 1940 se adunase atâta armată rusă, că a îmbâcsit tot pământul de la Nistru şi până în satul nostru, şi chiar şi mai departe, spre Bug. Se aştepta lumea că se va porni un război mare, dar… au luat-o ruşii fără război. Ştiam că Tiraspolul se află la graniţa cu Basarabia şi că în Basarabia nu poate merge oricine. Încolo plecau numai cu împuterniciri speciale, ca în Spania: să ia parte la războiul civil. Acum plecam şi eu mai aproape de Basarabia! Eram plin de emoţii: plecam pentru prima dată la Tiraspol. În Odesa fusesem de mai multe ori, iar de Tiraspol ştiam de pe harta geografică şi de pe ultima pagină a manualelor.

– Te-ai pregătit bine de examene? mă întrebă nenea Iacob Pascal în continuarea discuţiei noastre despre drumurile pe care le făceau oamenii pe timpuri.

– Nu m-am pregătit special… i-am răspuns cinstit.

– Şi cum vrei să dai examenele?! mă luă el din scurt.

– Am învăţat la şcoală!… i-am spus.

Mă privi atent şi cam cu nedumerire.

– Iar la şcoală cum ai învăţat? mă întrebă îngrijorat parcă de soarta mea: am să reuşesc sau n-am să reuşesc la examene?

– Am învăţat pe „5” la toate obiectele, în afară de matematică.

– Iar unde ai de dat examene, nu ai matematică?!

– Mi se pare că nu am…

– Ei, să sperăm că vei reuşi! mă încurajă nenea Iacob Pascal, care avea poruncă să mă ducă până la institut.

Am dat examenele de admitere la institut pe „5”. Am fost înscris în lista studenţilor la Facultatea [de] Geografie. Am învăţat un timp, apoi pe la mijlocul iernii am plecat în Basarabia. Impresii, impresii, impresii!… Chişinău, Bălţi, Sculeni, apoi satul Gherman… Apoi a dat războiul peste noi. Şi m-am pomenit din nou în Valea Hoţului, în satul meu natal, în casa părintească, fără nici o valiză, *fără bagaje şi numai cu un toc-automat în buzunar… Şi cu multe cuvinte noi, pe care le aveam în cap, după cum îmi povestise nenea Iacob Pascal că se întorceau în vechime cei ce plecau după cuvinte.”*

ABREVIERI BIBLIOGRAFICE. SIGLE

AMC = Alexei Marinat, *Călătorii în jurul omului*, Chişinău, Editura Prut Internaţional, 2005.

Avram 1993 = Mioara Avram, *La créativité et l’„hospitalité” du roumain*, în RRL, XXXVIII, 1993, nr. 1–3, p. 23–27.

Cibotaru 2007 = Mihail Gh. Cibotaru, *Ministru poţi să şi nu fii. Notiţe sporadice, pur subiective, dintr-o activitate obiectivă*, Chişinău, Editura Universul, 2007.

Cibotaru 2013 = Mihail Gh. Cibotaru, *Crestături pe tulpina unui destin. Retrospective subiective*, Chişinău, Editura Universul, 2013.

Dănilă 2012 = Simion Dănilă, *Sub fascinaţia lingvisticii bănăţene*. Timişoara, Editura Eurostampa, 2012.

BDD-A22907 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:01:03 UTC)

DGLR = *Dicţionarul general al literaturii române*, I–VII, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 2005–2009.

DGS II = *Dicţionarul graiurilor dacoromâne sudice*, vol. II. *D–O*. Coord. Maria Marin, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2010.

DLR = Academia Republicii Socialiste România, *Dicţionarul limbii române (DLR)*, serie nouă, Tomul VI, *Litera M*, Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1965–1968; Tomul VII, Partea 1, *Litera N*, Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1971; Partea a 2-a, *Litera O*, Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1969; Tomul VIII, *Litera P*, Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, Partea 1, 1972; Partea a 2-a, 1974; Partea a 3-a, 1977; Partea a 4-a, 1980; Partea a 5-a, 1984; Tomul IX, *Litera R*, Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1975; Tomul X, *Litera S*, Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, Partea 1, 1986; Partea a 2-a, 1987; Bucureşti, Editura Academiei Române, Partea a 3-a, 1990; Partea a 4-a, 1992; Partea a 4-a 1994; Tomul XI, Partea 1, *Litera Ş*, Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1978; Partea a 2-a, *Litera T*, Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1982; Partea a 3-a, 1983; Tomul XII, Partea 1, *Litera Ţ*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1994; Partea a 2-a, *Litera U*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2002; Tomul XIII, *Litera V*, Partea 1, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1997; Partea a 2-a, 2002; Tomul XIV, *Litera Z*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2000; Tomul I, Partea a 3-a–Partea a 6-a, *Litera D*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2006–2009; Partea a 7-a–Partea a 8-a, *Litera E*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2009–2010; Tomul III, *Literele J, K, Q*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2010; Tomul IV, V, *Litera L*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2008.

Eminescu 1989 = Mihai Eminescu, *Opere*, vol. X. *Publicistică*. Ediţie îngrijită de D. Vatamaniuc, Bucureşti, Editura Academiei R.S.R., 1989.

Faiciuc 2015 = E. Faiciuc, *Dragomireşti (Maramureş). Între tradiţie şi modernism*, Cluj-Napoca, Editura Limes, 2015.

FD = „Fonetică şi dialectologie”, Bucureşti, I, 1958 şi urm.

Flora 1985 = Radu Flora, *Copilăria din amintiri*. *Proză pentru copii şi despre copii*, Panciova, Editura Libertatea, 1985.

Heliade Rădulescu 2002 = I. H. Rădulescu, *Gramatica românească* (1828), în *Opere*, vol. I. Ediţie îngrijită de Mircea Anghelescu, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 2002.

LR = „Limba română”, Bucureşti, I, 1950 şi urm.

Puşcariu 1976 = Sextil Puşcariu, *Limba română*, I. *Privire generală*. Prefaţă de G. Istrate. Note, bibliografie de Ilie Dan, Bucureşti, Editura Minerva, 1976.

Racoviceanu, *Gl* = Simion Todorescu Racoviceanu, *Glosar de termeni dialectali din satul Racoviţa, judeţul Timiş*, Timişoara, Editura Eurostampa, 2013.

REB = Anton Golopenţia, *Românii de la est de Bug*, vol. I–II. Editat, cu introducere, note şi comentarii de Sanda Golopenţia, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2006.

RRL = „Revue roumaine de linguistique”, Bucureşti, I, 1965 şi urm.

Sadoveanu 1957 = M. Sadoveanu, *Opere*, vol. X, Bucureşti, Editura de Stat pentru Literatură şi Artă, 1957.

Sadoveanu 1958 = M. Sadoveanu, *Opere*, vol. XIV, Bucureşti, Editura de Stat pentru Literatură şi Artă, 1958.

Ştefănucă 1937 = Petre Ştefănucă, *Cercetări folclorice pe valea Nistrului de jos*, în „Anuarul Arhivei de Folklor”, IV, 1937, p. 131–202.

TD–Bas., *Glosar* = Maria Marin, Iulia Mărgărit, Victorela Neagoe, Vasile Pavel, *Graiuri româneşti din Basarabia, Transnistria, nordul Bucovinei şi nordul Maramureşului*. *Texte dialectale şi glosar*, Bucureşti, Editura Institutului de Fonetică şi Dialectologie „Al. Rosetti”, 2000.

TD–Nistru, *Glosar* = Maria Marin, Iulia Mărgărit, Victorela Neagoe, Vasile Pavel, *Graiuri româneşti de la est de Nistru*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2012.

BDD-A22907 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:01:03 UTC)

UN PROBLÈME DU ROUMAIN PARLÉ AU-DELÀ DU PROUT: «LA NÉCESSITÉ LEXICALE» (*Résumé*)

L'auteure se propose d'explorer le sujet de la « la nécessité lexicale » (= NL) qui constitue un problème spécifique du rumain parlé au-delà du Prout. Identifié d'abord dans les mémoires redigés par l'écrivain Alexei Marinat qui est originaire de la Transnistrie, ce problème est insèparable du statut acquis par tout idiome opprimé. Dans un pareil contexte la NL se définit par la stabilité des mots dont une langue a besoin à un moment donné, au cours de son évolution, afin de fonctionner en toute normalité.

Cuvinte-cheie: *necesar lexical, caracter învechit, rusticizare, creativitate.*
Mots-clés: *(la) nécessité lexicale, (le) caractère vieilli, (l')acquisition de traits rustiques, (la) créativité.*

Institutul de Lingvistică
„Iorgu Iordan–Al. Rosetti"
Bucureşti, Calea 13 Septembrie, 13
dialectologie@yahoo.com

BDD-A22907 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:01:03 UTC)